

Rama IX Art Museum Foundation

B-CAT-1-0104-2001
GRO-0124-09-2001

ภาพเหมือน...ศิลปิน
Rama IX Art Museum Foundation **A r t i s t . . . P o r t r a i t**

คณบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร
จาก
หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร
10500

หอศิลป์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
RAMA IX ART MUSEUM FOUNDATION

ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ กรุงเทพฯ
15 กันยายน - 10 ตุลาคม 2544

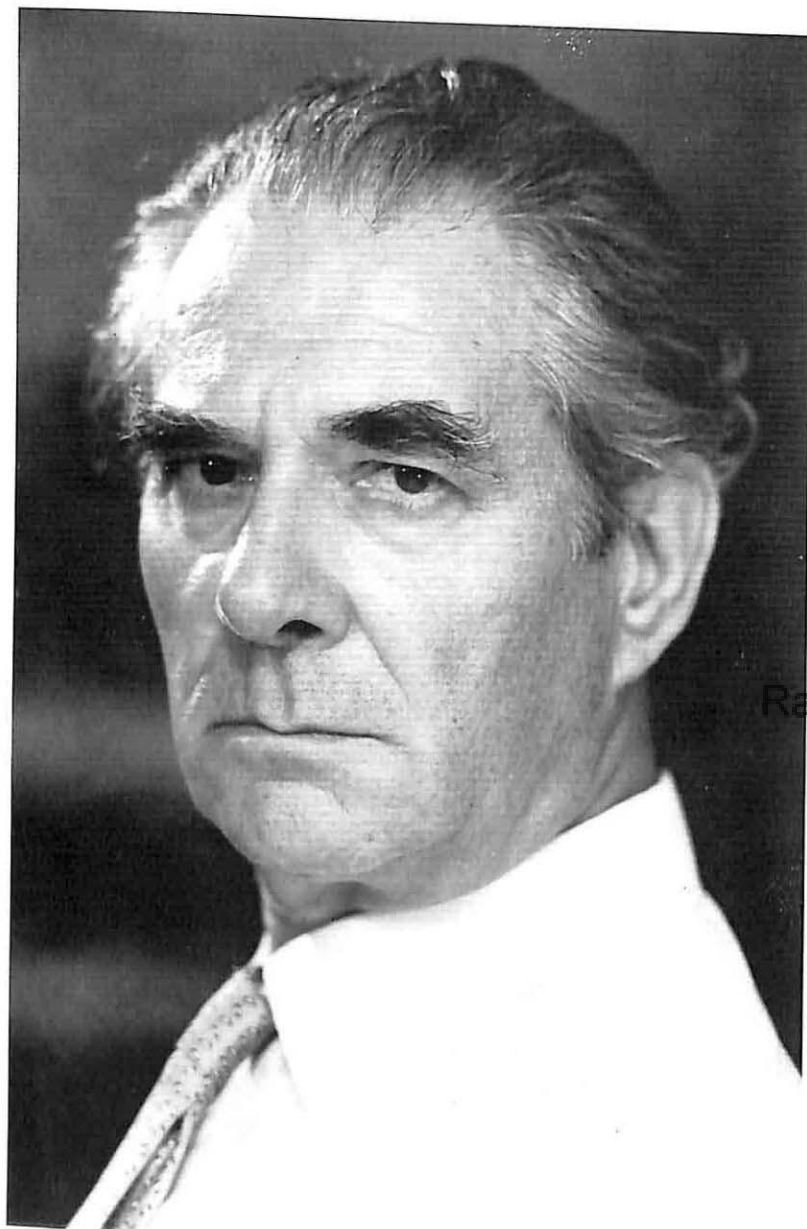
ภาพเหมือน...ศิลปิน
Rama IX Art Museum Foundation Artist...Portrait

ภาพเหมือน...ศิลปิน
Artist...Portrait

Published by : Art Centre, Silpakorn University
Designed by : Art Centre, Silpakorn University
Computer Graphic by : Mr. Pongsiri Sae-Han
Photographs by : Mr. Opas Chotipantawanont
 : Mr. Yutthasak Rattanapanya
 : Artists & Collection
First Edition : 15 September 2001
Copies : 1,500
ISBN : 974-600-666-5
Printed by : Amarin Printing and Publishing Public Company Limited

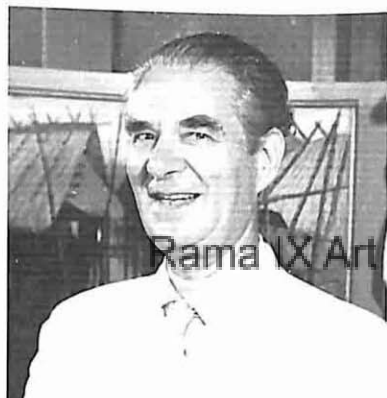
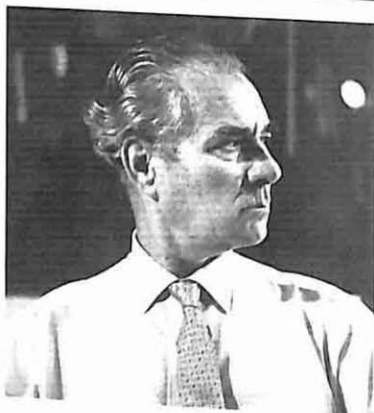
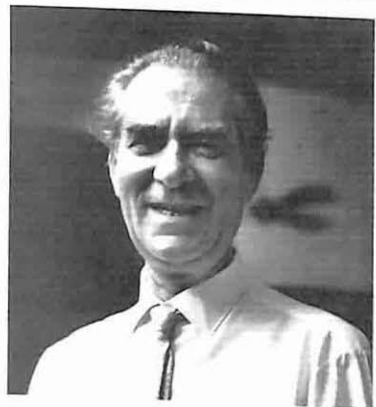
at Silpakorn University Art Gallery, Bangkok
15 September - 10 October 2001

Rama IX Art Museum Foundation

สารบัญ Contents

คำนำ Foreword	7
โครงการ “ภาพเหมือน...ศิลปิน” “Artist...Portrait”	8
ประวัติศาสตร์อาจารย์ศิลป์ พีระศรี Professor Silpa Bhirasri	10
ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี กับ ผลงานภาพเหมือน Portrait Works of Professor Silpa Bhirasri	30
รายนามศิลปิน List Artist	42
ภาพผลงาน “ภาพเหมือน...ศิลปิน” Works of “Artist...Portrait”	43
ประวัติศิลปิน Biography	115
คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ	134

คำนำ

15 กันยายน เวียนมาบรรจบอีกวาระ ศิษย์ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ต่างก็มีความสุข เมื่อทุกคนได้รำลึกถึงท่าน แม้กระทั่งศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยศิลปากรรุ่นหลัง ปี พ.ศ. 2505 ภายหลังศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี จากไปแล้วเช่นกันก็มีความสุข เพราะนี่คือสัจญานและสัจญาให้พวกเรารำลึกถึงความดีเมื่อเรานึกถึงความดี ความสุขก็จะเกิด...

ปีนี้เป็นปีแห่งสหัสวรรษใหม่ที่ศิษย์เก่าค่อยๆ ลดจำนวนลงไป ศิษย์เก่าในที่นี้ คือ ศิษย์ที่เคยเรียนกับท่านศาสตราจารย์ศิลป์...แต่ศิษย์ใหม่กำลังเกิด...เกิดมากขึ้นตามลำดับ

หลายๆ คนที่เป็นศิษย์ใหม่ถามว่า ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี คือ ใคร? เป็นคำถามที่ทุกคนต้องยอมรับ...ต้องตอบ อย่าไปคิดว่าลูกศิษย์รุ่นหลัง...รุ่นน้องที่มาใหม่แล้วตำหนิว่าไม่รู้จักอะไรที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยศิลปากรเลย

ศิลป์ พีระศรี คือใคร? มีอะไรดีเด่นนักที่เราต้องรู้จัก มีอะไรยอดเยี่ยมนักที่เราต้องเชื่อถือ มีความสามารถอะไรที่ทุกคนถึงได้กล่าวถึง มีเมตตา กรุณาอะไรมากนัก ที่รุ่นพี่ๆ เมื่อกล่าวถึงจะต้องฟังเสียงสั่นเครือ...สะอื้น เหมือนเป็นผู้มีบุญคุณสุดๆ

ทำไมเราคนไม่ยกตอบปัญหา มีหลายคนไม่ยกให้ความเห็น...ไม่ยกพูดถึงความดีด้วยวาจา แต่อยากให้ความดีปรากฏขึ้นเหมือนที่ตนเองรู้สึก...อยากให้คุณคนหรือคนที่ไม่รู้จักศาสตราจารย์ศิลป์ต้องตื่นตันเมื่อรู้...ว่าท่านคือใครและทำอะไรให้พวกเรา...มากนักน้อยเพียงใด

ผมคิดว่า เรื่องความดีงามเล่ากันมากๆ ก็จะกลายเป็นตำนานหรือนิทาน จึงอยากจะเสนอให้พวกเราที่ผ่านมาในมหาวิทยาลัยศิลปากรหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับวงการศิลปะ ถ้าอยากรู้ว่ามหาวิทยาลัยศิลปากรมีความเป็นมาอย่างไร ศาสตราจารย์ศิลป์คือใคร ต้องศึกษาหาหนังสือมาอ่าน หาข้อมูลมาอ้างอิงวิเคราะห์เอาเอง ความเข้าใจในทุกๆ เรื่องยังมาจากตัวเราเป็นสำคัญ อยากให้อ่านบทความของท่าน เรื่อง... “พรุ่งนี้ก็เข้าไปเสียแล้ว” จึงจะรู้ว่าท่านอาจารย์ศิลป์บอกอะไรเรา...

รองศาสตราจารย์วิชิต มุกดาmani

ผู้อำนวยการหอศิลป์

โครงการศิลปกรรมเนื่องใน “วันศิลป์ พีระศรี 2544” เรื่อง ภาพเหมือน..ศิลปิน

Art in the occasion of Silpa Bhirasri's day 2001 : Artist..Portrait.

1. หลักการและเหตุผล

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ครูสอนศิลปะผู้มีเมตตาต่อศิษย์ เดิมเป็นประติมากรจากประเทศอิตาลี ชื่อ Prof.Corrado Feroci เดินทางเข้ามาประเทศไทยและดำรงตำแหน่งช่างปั้นประติมากรรมศิลปากร กระทรวงวัง เมื่อ พ.ศ. 2466 เพื่อสร้างงานประติมากรรมอนุสาวรีย์ถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

สภาพการณ์ของสังคมไทยในยุคนั้น ล้อหลวมชีวิตจิตใจและทัศนะของท่านอาจารย์ได้ผูกพันกับศิลปะและวัฒนธรรมไทย มีความผูกพันกับลูกศิษย์และคนไทยในชีวิตความเป็นอยู่ ทำให้ท่านใช้เวลากว่าก่อนชีวิตจากวัยหนุ่มจนถึงสิ้นอายุขัยอยู่กับพวกเรา ท่านให้ความรู้แก่ลูกศิษย์และช่างศิลป์ของกรมศิลปากรจนกระทั่งคนเหล่านั้นมีความรู้ มีความสามารถทางด้านศิลปะอย่างหาตัวจับยาก ทั้งความรู้ในศิลปะแบบสากลและการถ่ายทอดบุคลิกของความเป็นไทยในผลงานท่านสั่งสอนอบรมให้กลุ่มของลูกศิษย์และช่างคนไทยร่วมมือกันสร้างอนุสาวรีย์ขนาดใหญ่หลายแห่งด้วยกัน แนวทางการให้ความรู้ที่ท่านเน้นการเรียนรู้อย่างจริงจังและความสามารถในด้านพื้นฐานแบบอคาเดมี

สถาบันการศึกษาแห่งแรกที่เป็นรากเหง้าสำคัญใน

ประเทศไทย ซึ่งท่านอาจารย์ได้ร่วมกับคุณพระสาโรชรัตนนิมมานก์ (สาโรช สุขยางค์) สถาปนิกของกรมศิลปากร ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2477 ก็คือ โรงเรียนประณีตศิลปกรรม ต่อมาภายหลังจึงเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนศิลปากรแผนกช่าง

กลุ่มช่างหนุ่มสาวในยุคนั้น มีส่วนสำคัญในการเป็นจุดเริ่มต้นของพลังใจแก่ท่านอาจารย์ศิลป์ ในการสร้างคนที่มีความรู้ ความสามารถ ให้สืบทอดความรู้อันเป็นประโยชน์แก่วงการศิลปะของไทยมาจนถึงปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยศิลปากร มีรากฐานมาจากโรงเรียนประณีตศิลปกรรมหรือโรงเรียนศิลปากรแผนกช่าง เพราะก่อตั้งขึ้นโดยเหตุที่ ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เดินทางมาเยี่ยมชมกิจการของโรงเรียนศิลปากรแผนกช่าง และนำแนวความคิดที่ได้พูดคุยกับท่านศาสตราจารย์ศิลป์ เสนอให้คณะรัฐมนตรียกฐานะโรงเรียนขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2486 มหาวิทยาลัยศิลปากรผ่านวิกฤติการณ์มาหลายยุคหลายสมัย เพราะมีนักการเมืองหลายคนในสมัยนั้นไม่เห็นความสำคัญ of ศิลปะหรือศิลปศึกษา มีการเสนอให้ยุบมหาวิทยาลัยไปหลายครั้ง

มหาวิทยาลัยศิลปากรซึ่งถือกำเนิดตั้งแต่นั้นมายังรากฝังแน่นมั่นคงขึ้นเรื่อยๆ เติบโตเป็นสถาบันศิลปะของชาติ ผลิต

บัณฑิตผู้มีความรู้ ผลิตรายวิชาการและศิลปินระดับแนวหน้าที่มีความสามารถให้แก่สังคมไทย สร้างคนรุ่นแล้วรุ่นเล่าให้สืบทอดเจตนารมณ์ในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรม และสร้างชื่อเสียงทำคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองมากมาย

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการรำลึกถึง ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี โดยศิษย์ของสถาบันทุกสาขาร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานออกเสนอต่อสังคมในโอกาสครบรอบวันเกิดของท่านอาจารย์ 15 กันยายน 2544

2. เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานศิลปกรรมของศิลปินไทยในช่วงระยะเวลา 56 ปี ของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อ พ.ศ. 2486 จนถึงปัจจุบันให้เห็นถึงแนวทาง รูปแบบและ พัฒนาการ

3. เพื่อเป็นการสร้างความร่วมมือร่วมใจของศิลปินและศิษย์เก่า สถาบันที่มีส่วนสำคัญในการสร้างศักยภาพของสถาบันให้เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

4. เพื่อสนับสนุนการจัดทำ “กองทุนศิลปินและการสร้างสรรค์” อันจะเป็นกองทุนเพื่อให้การสนับสนุนกิจกรรมเพื่อการสร้างสรรค์ทางด้านศิลปกรรมต่อไป

3. ผู้รับผิดชอบโครงการ

1. หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2. ศิลปินและศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยศิลปากร

4. ลักษณะของกิจกรรม

- การนำเสนอผลงานการสร้างสรรคของศิษย์เก่า ทั้งสาขาจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ สื่อประสม ศิลปกรรม

จากเรื่องราวทางสถาปัตยกรรม มัณฑนศิลป์ และโบราณคดี ศิลปะเครื่องปั้นดินเผา ศิลปกรรมผ้า ผลงานที่สร้างสรรค์มีขนาดกว้าง หรือยาว หรือสูง ไม่เกิน 80 ซม.

- การบรรยายทางวิชาการทางด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม การออกแบบ โบราณคดี และงานด้านอักษรศาสตร์

5. งบประมาณ วงเงิน 40,000 บาท

6. สถานที่

หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในระหว่างวันที่ 15 กันยายน - 10 ตุลาคม 2544

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการสร้างความรักสามัคคีให้เหล่าศิลปินและศิษย์เก่าของสถาบัน ที่จะร่วมกันจัดกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมอันจะก่อให้เกิดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนางานศิลปะทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติต่อไป

2. เกิดประโยชน์ต่อประชาชน นิสิตนักศึกษาและนักเรียนที่จะได้ศึกษาดูงานศิลปะร่วมสมัยของศิลปินและนักออกแบบชาวไทย ที่มีรูปแบบและแนวทางต่าง ๆ อันหลากหลาย และยังเป็นการชักนำชาวต่างประเทศให้เข้ามาชมอันเป็นการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางด้านศิลปะวัฒนธรรมร่วมสมัย

3. สร้างจิตสำนึกให้บุคลากรของสถาบันมีความรักในคณาจารย์และศิษย์ร่วมสถาบัน อันเป็นการเสริมสร้างสังคมให้มีจริยธรรม อีกทั้งจะได้ร่วมมือกันก่อตั้งกองทุนศิลปินและการสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นและนำประโยชน์ต่อวงการศิลปะต่อไป

ศาสตราจารย์ คิลปี ฟิระศรี

โดย เขียน ยิ้มศิริ*

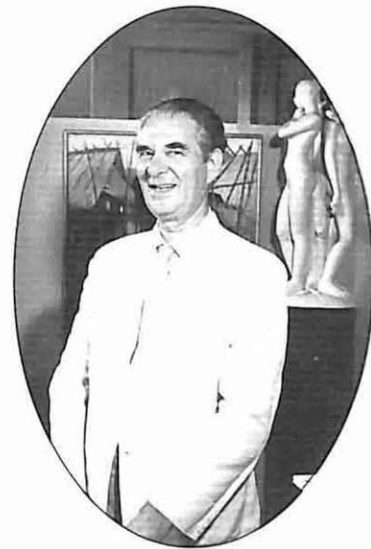
เมื่อข้าพเจ้าได้รับหนังสือเชิญจาก ศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์ ประธาน กรรมการแผนกประวัติศาสตร์ขอให้เรียบเรียง ชีวิตประวัติของท่านศาสตราจารย์คิลปี ฟิระศรี ในด้านครู และในด้านต่าง ๆ จึง รู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดีรับสนอง ความต้องการอันนี้ เท่าที่ความทรงจำจะ อำนาจให้ นอกจากนี้ ข้าพเจ้าได้ศึกษา ประวัติทางราชการ และประวัติโดยย่อ ซึ่งเขียนโดยอธิบดีกรมศิลปากร (นาย ธนิต อยู่โพธิ์) เขียนไว้ในหนังสือ “บทความ เรื่องศิลป” ซึ่งกรมศิลปากรจัดพิมพ์ ขำร่วยในงานพระราชทานเพลิงศพท่าน ศาสตราจารย์คิลปี ฟิระศรี เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2506 ณ เมรุหน้าพลับพลา อิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ประกอบ ด้วย อันเป็นสิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าสามารถ เรียบเรียงประวัติของท่านได้สมบูรณ์ขึ้น อีกไม่มากนักน้อย และแบ่งออกเป็นตอน ๆ ดังนี้

ตอนเยาว์วัยและการศึกษาในประเทศอิตาลี

ศาสตราจารย์คิลปี ฟิระศรี นามเดิม Professor Corrado Feroci เป็นชาวนครฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี เกิดเมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2435 ณ ตำบล San Giovanni ในตระกูลพ่อค้า มีฐานะปานกลาง บิดาชื่อ Artudo Feroci มารดาชื่อ Santina Feroci มีอาชีพในทางค้าขาย เมื่อเยาว์วัยได้เข้าศึกษาในโรงเรียนประถม ศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2441 จบหลักสูตร 5 ปี แล้วจึงเข้าศึกษาในโรงเรียนมัธยมอีก 5 ปี จากนั้นจึงเข้าศึกษาในโรงเรียนมหาวิทยาลัยศิลปแห่งนครฟลอเรนซ์ จบหลักสูตร วิชาช่าง 7 ปี ได้รับประกาศนียบัตรช่างปั้น ช่างเขียน ซึ่งต่อมาอีกไม่กี่ปีก็สอบคัดเลือกรับปริญญาบัตรเป็นศาสตราจารย์

ท่านเล่าให้ฟังว่าชีวิตเมื่อสมัยตอนเป็นเด็กนั้น ท่านไม่ชอบเรียนวิชาสามัญเท่าใดนัก มักหนีโรงเรียนไปดูช่างปั้นรูปช่างเขียนรูปเสมอๆ ตามสตูดิโอต่างๆ ใน นครฟลอเรนซ์ จนรู้จักศิลปินอาวุโสที่มีชื่อเสียงหลายคน บางครั้งท่านก็สมัครเป็น ลูกมือช่วยทำงานจิปถะ ซึ่งนับแต่นั้นมาก็รักงานศิลปะอย่างแท้จริง แม้บิดามารดา จะไม่พอใจก็ตาม เพราะบิดามารดาของท่านประสงค์จะให้บุตรเจริญรอยการค้า ซึ่งเป็นอาชีพที่มีโอกาสสร้างรายได้มากกว่าเป็นศิลปิน โดยท่านมีศิลปินนิสัยเป็นทุน เดิมมาแต่กำเนิด จึงมีแววของความเป็นศิลปินปรากฏให้เห็นตั้งแต่ในเยาว์วัย ดังนั้นศิลปินอาวุโสจึงแนะนำให้ท่านสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนมหาวิทยาลัยศิลป แห่งนครฟลอเรนซ์ โดยฝึกฝีมือให้โดยไม่คิดมูลค่าแต่อย่างใด ดังนั้นจึงผ่านการ คัดเลือกเข้าศึกษาได้อย่างง่ายดาย เมื่อ พ.ศ. 2451 ซึ่งขณะนั้นมีอายุได้ 16 ปี

ท่านสำเร็จการศึกษาศิลปะเมื่อมีอายุได้ 23 ปี ก็ลงมือทำงานด้าน ประติมากรรมซึ่งท่านชอบมากกว่าทางด้านจิตรกรรมส่งแบบประกวดอนุสาวรีย์ ของรัฐบาลอิตาลี ได้รับรางวัลที่หนึ่งหลายครั้งด้วยกัน มีชื่อเสียงโด่งดังจนได้รับ เกียรติเป็นศาสตราจารย์แต่อายุน้อย ท่านเล่าให้ฟังว่าการยกย่องศิลปินให้เป็น ศาสตราจารย์ทางศิลปะในยุโรปนั้น นอกจากจะสอบความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลป์ วิจารณ์ศิลปะและปรัชญาแล้ว เขาก็เอาผลงานศิลปะเป็นสำคัญกว่าอย่างอื่น ถ้า

ผลงานได้ถึงขั้นแล้วแม้วิชาอื่นจะได้คะแนนสูงก็ตกไป ในสมัยท่านมีศิลปนิพนธ์
เข้าสอบชิงตำแหน่งศาสตราจารย์ประมาณ 200 คน และท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับ
เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง

ในขณะนั้นรัฐบาลไทยซึ่งมีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า เป็นองค์พระประมุข
ได้มีความประสงค์จะหาช่างปั้นมาปฏิบัติงานราชการและเพื่อฝึกฝนให้คนไทย
สามารถปั้นรูปได้อย่างแบบตะวันตกและให้รู้ถึงเทคนิคต่างๆ ในงานประติมากรรม
ด้วย จึงติดต่อกับรัฐบาลอิตาลีขอให้คัดเลือกประติมากรที่มีชื่อเสียงและเป็นผู้ที่รัก
จะรับราชการกับรัฐบาลไทย ทางรัฐบาลอิตาลีจึงเสนอท่านมาพร้อมทั้งคุณวุฒิ
และผลงาน ซึ่งทางรัฐบาลไทยก็ยินดียินดีรับท่านเข้าเป็นข้าราชการ ในตำแหน่งช่างปั้น
กรมศิลปากร กระทรวงวัง เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2466 เมื่ออายุย่างเข้า
32 ปี อันเป็นขณะที่ข้าพเจ้าผู้เขียนประวัติอายุได้ 2 ขวบ

ตอนรับราชการในประเทศไทย

ท่านได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทยพร้อมกับคุณ Hani Peraci
ซึ่งได้ทำการสมรสกันใหม่ ๆ เมื่อได้พักผ่อนพอสมควรแล้วจึงเข้ารายงานตัวต่อ
ท่านผู้อำนวยการศิลปากรสถาน ในขณะนั้นคือ ม.จ.อิทธิเทพสรรค์ กฤดากร และ
ได้รับเงินเดือนเดือนละ 800 บาท ค่าเช่าบ้าน 80 บาท ซึ่งอัตราเงินเดือนชั้น 800
บาทนั้น เป็นอัตราพิเศษสำหรับผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศโดยเฉพาะ และพอจะจ่าย
ใช้สอยอย่างสบายในสมัยนั้นทีเดียว ท่านเป็นคนรักสงบ ชอบใช้ชีวิตอย่างสันโดษ
ฉะนั้นชีวิตและสิ่งแวดล้อมของเมืองไทยในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองจาก
สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นที่พอใจท่านอย่างยิ่ง ท่าน
พูดเปรียบเทียบกับชีวิตคนไทยสมัยนั้นว่าช่างสบายเหลือเกิน ทุกคนหน้าตาอึมครึม
ร่าเริงแจ่มใสไม่ต้องทำงานหนักอย่างปัจจุบันนี้ ท่านว่าคนไทยมักน้อย มีใจเมตตา
อารีต่อชาวต่างประเทศ เด็ก ๆ เอาไว้มจุลกวยงามน่าดู ผู้หญิงผู้ชายไม่ค่อยใส่เสื้อ
แต่ก็ไม่เห็นหน้าเกลียด อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติมาก ต้นไม้เขียวชอุ่มขึ้นอยู่ทั่วไป
ขับให้ยอดปราสาทราชวังและโบสถ์วิหารดูเด่นตระการตาและร่มรื่นยิ่งนัก แม้หน้า

Rama IX Art Museum Foundation

ล้าคล่องมีมากมายและสะอาดสะอ้านน่าเที่ยวพักผ่อนกว่านครเวนิสเสียอีก นี่พอ
จะเห็นได้ว่าท่านเป็นนักธรรมชาตินิยมที่แท้จริงผู้หนึ่ง ท่านมีความเป็นอยู่อย่าง
ง่าย ๆ ทั้งที่บ้านและที่ทำงานซึ่งทางราชการสร้างให้เป็นพิเศษโดยเฉพาะ ที่ทำงาน
ของท่านสร้างเป็นแบบสตูดิโอตามหลักวิชาที่จะต้องใช้สำหรับทำงานประติมากรรม
กล่าวคือมีหน้าต่างกระจกกว้างรับแสงสว่าง 45° และมีเพดานสูงใช้เป็นที่ยืนและ
พักผ่อนด้วย ท่านเป็นคนตรงต่อเวลามากและใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ต่อราชการ
จริง ๆ แม้ถึงเวลารับประทานอาหารกลางวัน ท่านก็ไม่ออกไปข้างนอก ท่านเอา
อาหารมาจากบ้านกินเสร็จก็พักผ่อนเพียง 15 นาที แล้วทำงานต่อไปไม่มีหยุดพัก
กินน้ำชาอย่างชาวยุโรปทั่วไป ดื่มแต่น้ำเปล่าเมื่อเวลากระหายน้ำเท่านั้น

ในปี พ.ศ. 2469 ท่านศาสตราจารย์ศิลป์ ได้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ช่างปั้นหล่อแผนกศิลปากรสถานแห่งราชบัณฑิตยสภาได้รับเงินเดือนเดือนละ 900 บาท ต่อมาได้ย้ายมาเป็นอาจารย์ช่างปั้นสังกัดอยู่ในกองประณีตศิลปกรรม กรมศิลปากร กระทรวงธรรมการ ได้รับเงินเดือนเดือนละ 900 บาท เท่าเดิม ในระหว่างนี้ท่านได้เริ่มต้นชีวิตครูโดยวางหลักสูตรอบรมกว้างๆ และทำการสอนให้แก่ผู้ที่สนใจในวิชาประติมากรรม ทั้งทางภาคทฤษฎีและปฏิบัติผู้ที่ได้รับการอบรมรุ่นแรกส่วนมากสำเร็จการศึกษามาจากโรงเรียนเพาะช่าง ได้แก่ นายสาย ประวิมาปกร นายสุข อยู่ม้น (ถึงแก่กรรม) นายชิน ชื่นประสิทธิ์ นายสวัสดิ์ ชื่นมะนา นายแหม่ม แดงชมพู (ถึงแก่กรรม) ข้าพเจ้าได้รับคำบอกเล่า

จากลูกศิษย์อาวุโสที่ได้รับการอบรมว่าท่านเป็นผู้ที่มีความขยันขันแข็งมาก มาทำงานแต่เช้าก่อน 8.00 น. และกลับ 18.00 น. ทุกวัน ตั้งใจถ่ายทอดวิชาให้แก่ลูกศิษย์อย่างจริงจัง ทำให้ผู้ที่เข้าฝึกฝนต้องตั้งหน้าตั้งตาเรียนและทำงานอย่างขะมักเขม้น ใครเกียจคร้านไม่เอางาน ท่านจะไม่พูดด้วย ท่านไม่เคยดูคำว่าใครให้เจ็บช้ำน้ำใจ ทำให้คนทั้งรักทั้งกลัว ผู้ที่มาฝึกงานกับท่านไม่เสียค่าธรรมเนียมนะอย่างใด เพราะทางราชการมีนโยบายส่งเสริมให้มีช่างปั้นช่างหล่อให้มีคุณสมบัติขั้นมาตรฐานบางคนพอช่วยทำงานได้ก็ได้รับค่าเบี้ยเลี้ยงตอบแทนพอสมควร โดยความจริงใจนั้นผู้ฝึกงานต้องการได้ความรู้มากกว่าอย่างอื่น ไม่คิดถึงผลทางด้านการรับราชการ ถ้าใครอยากรับราชการ ทางราชการก็จะบรรจุให้ในตำแหน่งผู้ช่วยช่าง ในอัตราขั้นต้นเดือนละ 20-25 บาท ซึ่งก็พอกินพอใช้ การครองชีพในสมัยนั้นไม่สูงมากเหมือนปัจจุบันนี้ และผู้ช่วยช่างเหล่านี้เองได้ทำให้ท่านเบาแรงมาก และกิจการช่างปั้นหล่อของกรมศิลปากรก็เจริญขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อทางราชการเห็นความสำคัญของการศึกษาศิลปตามแนวปัจจุบัน จึงได้ขอให้ท่านศาสตราจารย์ศิลป์เป็นผู้จัดวางหลักสูตรการศึกษาให้มีมาตรฐานเช่นเดียวกันกับโรงเรียนศิลป

Rama IX Art Museum Foundation

ในยุโรป ท่านจึงเริ่มวางหลักสูตรวิชาจิตรกรรมและประติมากรรมขึ้น และสร้างตำราเรียนโดยร่วมมือกับคุณพระสาโรชรัตนนิมมานก์ สถาปนิกพิเศษของกรมศิลปากร ในขณะนั้นท่านผู้นี้เป็นสถาปนิกที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ ได้ช่วยทำตำราประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกและทำการสอนด้วยตนเอง ดังนั้นในปี พ.ศ. 2476 กรมศิลปากรจึงได้ตั้งโรงเรียนศิลปากรแผนกช่างขึ้นโดยมีศาสตราจารย์ศิลป์ เป็นผู้อำนวยการ ผู้ที่สมัครเข้าเรียนส่วนใหญ่ก็สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเพาะช่างอีกเช่นเคย นักเรียนรุ่นที่หนึ่งมีทั้งหมดด้วยกัน 7 คน คือ นายแหม่ม ขาวมีชื่อ (ถึงแก่กรรม) นายพิมาน มูลประมุข ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกช่างปั้น กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ในขณะนั้น (ปัจจุบันถึงแก่กรรมแล้ว) นายสิทธิเดช แสงหิรัญ (ถึงแก่กรรม) นายเพื้อ หริพิทักษ์ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกวิชาจิตรกรรม คณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากรในขณะนั้น (ปัจจุบันถึงแก่กรรมแล้ว) นายจงกล กำจัดโรค นายสวัสดิ์ ชื่นมะนา น.ส. พวงทอง ไกรหงษ์ ท่านเหล่านี้นอกจากจะศึกษาเล่าเรียนแล้ว ยังได้รับหน้าที่เป็นครูผู้ช่วยสอนนักเรียนรุ่นต่อๆ มาอีกด้วย ข้าพเจ้าผู้เขียนประวัติเป็นนักเรียน

ในชั้นที่ ๑ การเข้าเรียนนั้นต้องมีการสอบคัดเลือกทางด้านศิลป ใครสมัครเรียนวิชาช่างเขียนก็สอบระบายสีน้ำ วิชาช่างปั้นก็สอบปั้นจากแบบที่กำหนดให้ ต่อมาท่านศาสตราจารย์ศิลป์ ได้ย้ายมาเป็นอาจารย์ช่างปั้น กองประณีตศิลปกรรม กรมศิลปากร กระทรวงธรรมการ และในปี พ.ศ. 2481 ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้ากองโรงเรียนศิลปากร แผนกช่าง กรมศิลปากร กระทรวงธรรมการ อันเป็นปีที่ข้าพเจ้าเข้าศึกษาเป็นปีแรกและท่านศาสตราจารย์ศิลป์กลับจากการไปเยี่ยมบ้านที่ประเทศอิตาลี ครั้งแรกที่ข้าพเจ้าได้พบกับท่านรู้สึกตื่นเต้นมาก และเมื่อยกมือไหว้ท่าน ท่านก็ยื่นมือให้จับแทนความรู้สึกที่ว่าท่านเป็นฝรั่งคนแรกและคนสุดท้ายที่ข้าพเจ้าได้มอตัวเป็นศิษย์จึงมีความประหม่าท่านเป็นผู้ที่มีร่างสันทัด

และส่วนสัดแบบชาวอิตาลีเลียนภาคเหนือ มีอารมณ์แจ่มใส ร่าเริง ขณะนั้นท่านพูดภาษาไทยได้บ้างแต่สำเนียงเพี้ยนมาก แม้จะอยู่เมืองไทยมาหลายปีก็ตาม ท่านปรารภเสมอว่าไม่มีนิสัยในการพูดให้สำเนียงเหมือนกับชาวไทยได้เลย ซึ่งผิดกับชาวอิตาลีบางคนที่มาอยู่ในเมืองไทยไม่กี่ปีก็พูดได้ชัด แต่อย่างไรก็ตามท่านพยายามใช้ภาษาไทยปนกับภาษาอังกฤษสอนพวกเรา โดยอาศัยครูผู้ช่วย ช่วยอธิบายในบางโอกาส ในขณะนั้นการสอนโดยทั่วไปทุกวิชา ท่านเป็นผู้อำนวยความสะดวก วิชาใดที่แบ่งให้ครูผู้ช่วยๆ ได้ก็แบ่งให้ไป ตำราถาวรยังไม่ได้ลงมือสร้างกันอย่างจริงจัง จนเมื่อข้าพเจ้าสำเร็จการศึกษาจบหลักสูตร 4 ปีแล้วจึงได้เริ่มขึ้นปกติอาศัยการบรรยายและการคัดเลือกข้อความที่ท่านเขียนบนกระดานดำ เช่น วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ กายวิภาค สุนทรียภาพ วิจารณ์ศิลป์ ทฤษฎีสี ทฤษฎีองค์ประกอบ และเทคนิคในทางจิตรกรรมและประติมากรรม เป็นต้น พวกเรากลัวท่านมาก ถ้าไม่ได้เรียนก็ไม่กล้าไปพบ ซึ่งแท้ที่จริงท่านอยากอยู่ใกล้ชิดกับลูกศิษย์ แต่งานราชการประจำวันของท่านมีอยู่มาก ไหนจะต้องสอนอีกด้วย และเวลาทำงานนั้นท่านไม่อยากพูดกับใคร พวกเราจะสบายใจเมื่อได้ยินเสียงท่านขับเพลง Ava Maria หรือฮัมอยู่ในคอผ่านออกจากห้องทำงานเป็นครั้งคราว หมายถึงว่าท่านแก้ปัญหาขัดข้องในงานของท่านได้สำเร็จ ตอนนี้ท่านจะทักทายลูกศิษย์ด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส เพื่อนสนิทใกล้ชิดที่สุดของท่านสมัยนั้นเห็นจะไม่มีใครนอกจากสุนัขพันธุ์ไทยตัวหนึ่งซึ่งติดตามมาด้วยทุกวัน มาด้วยกันกลับด้วยกันจนกระทั่งมันตายจากไป

ในระยนี้ม้งานฉลองรัฐธรรมนูญเป็นประจำปี ท่านได้แนะนำให้รัฐบาลจัดงานการประกวดภาพเขียน ภาพปั้น ส่งเสริมหลักหกประการและความสำคัญของการมีรัฐธรรมนูญแห่งชาติไทย ซึ่งทำให้นักศึกษาศิลปะได้แสดงออกซึ่งความคิดทางศิลปะออกไปจากการเรียนตามหลักสูตร จำได้ว่านักเรียนทุกคนและทุกชั้นต่างทำงานส่งเข้าแสดงแข่งขันกันทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่าความคิดของท่านเป็นทางหนึ่งของการเผยแพร่งานศิลปะสมัยปัจจุบันของศิลปินไทยซึ่งทำให้เกิดมีงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติขึ้นเป็นประจำอยู่ทุกวันนี้

Rama IX Art Museum Foundation

เมื่อครั้งที่สอง ประเทศญี่ปุ่นยกกองทัพบุกประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2485 ในฐานะที่ประเทศอิตาลีซึ่งเดิมอยู่ในกลุ่มประเทศอักษะ ซึ่งมีเยอรมนี อิตาลี ญี่ปุ่น แพ้แก่พันธมิตร รัฐบาลญี่ปุ่นจึงสั่งควบคุมตัวชาวอิตาลีทั้งหมดที่พำนักอยู่ในประเทศไทย ท่านศาสตราจารย์ศิลปจึงถูกควบคุมตัวด้วย ขณะนั้นท่านพ้นจากตำแหน่งหัวหน้ากองโรงเรียนศิลปากรแผนกช่างแล้วโอนมาเป็นอาจารย์ช่างปั้น กองโรงเรียนศิลปากรแผนกช่าง กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 ซึ่งสัมพันธ์ภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศสกำลังเสื่อมคลาย เนื่องจากที่ไทยเราเรียกร้องดินแดนคืน อธิบดีกรมศิลปากรในขณะนั้นคือ ขณฯ หลวงวิจิตรวาทการ ได้ใช้ความสามารถทางการทูต ขอให้รัฐบาลญี่ปุ่นปล่อยตัวท่านศาสตราจารย์ศิลป โดยได้ทำพิธีแปลงสัญชาติเป็นไทยเสียและตั้งชื่อและนามสกุลให้เป็นนายศิลป พีระศรี ซึ่งท่านก็ได้ใช้ชื่อและนามสกุลนี้ตลอดมาจนกระทั่งถึงแก่มรณกรรม